

**SCHLUMBERGER, M. Gustave**  
(1844-1929)

Fransız tarihçisi, nümismat.

10 Ekim 1844'te Gebweiler / Elsass'da sanayici bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Temel eğitimin ardından 1863 yılında Paris'te tıp eğitimine başladı. 1870'te Alman-Fransız savaşında sıhhiye olarak görev yaptı. Savaşın ardından 1871'de Paris'e döndü ve 1872'de solunum yolları üzerine yaptığı çalışmasıyla tıp doktoru unvanını aldı. Daha sonra Kuzey Afrika, Suriye, Anadolu, İspanya, Portekiz ve İtalya'ya seyahatler yaptı. Ardından Haçlı seferlerine katılan ülkeler ve Bizans İmparatorluğu tarihi üzerine araştırmalara yöneldi. Société des Antiquaires de France'ın başkanı oldu. 12 Aralık 1884'te Académie des Inscriptions et des Belles Letters'in üyeliğine seçildi. Çalışmalarının ağırlık noktasını Bizans tarihi ve Haçlı seferlerine katılan devletler yanında Fransa nümismatliği ve I. Napoleon'un seferleri teşkil etti. Bizans İmparatorluğu ve Haçlı seferlerine iştirak eden devletlerin literatürde pek yer bulmayan nümismat ve mühür verilerini araştırarak elde ettiği bilgileri ilim âlemine sundu. Yaptığı çalışmalarla tarih bilimine önemli katkılarda bulundu. Schlumberger'in adına 1924'te bir armağan çıkarıldı. 29 Mayıs 1929'da Paris'te öldüğü zaman hem iddialı bir şekilde edebî nesirde hem de geçmişin canlı tasvirini oluşturup kamuya mal eden ender kişilerden biri olarak tarihteki yerini aldı.

Schlumberger'in yazdığı pek çok eser arasında 1884'te İstanbul gezisi sırasında gündelik hayatla ilgili gözlem, izlenim ve derlediği tarih notlarından oluşan İstanbul adalarıyla alâkalı *Les îles des princes, la palais et l'église des blachernes, la grande muraille de Byzance, souvenirs d'orient* adlı eseri (Paris 1884) halkevlerinin İstanbul şubesi tarafından *İstanbul Adaları* adıyla Türkçe'ye çevrilmiş (trc. N. Yüngül, İstanbul 1937), daha sonra *Prens Adaları* ismiyle tekrar yayımlanmıştır (haz. H. Çağlayaner, İstanbul 1996, 2000). 1914'te kaleme aldığı *La siégle, la prise et le sac de Constantinople par les turcs en 1453* isimli kitap (Paris 1914) *İstanbul'un Muhasarası ve Zabtı 1453 Sene-i Milâdiyyesi* ismiyle Türkçe'ye çevrilmiş (trc. M. Nahid, İstanbul 1330), daha sonra *İstanbul Düştü Ben Hâlâ Ayakta mıyım? Bir Fethin Anatomisi* adıyla yeniden yayımlanmıştır (çev. Hamdi Varoğlu, İstanbul



M. Gustave  
Schlumberger

bul 2005). Bu eser İstanbul'un fethine tipik bir Batılı bakışını yansıtır. Schlumberger, kitabını Bizans ve Batı kaynaklarının hissî ifadelerinin tesirinden kurtulma serinkanlılığını göstermeden yazmıştır. Eseri yazma sebebini açıklarken, fetihle ilgili Fransızca kitapların azlığı yanında o sırada Balkanlar'daki gelişmeler karşısında büyük Kostantin'e halef olanların eski mirası ile Balkan tarihine ait her şeyin kamuoyunu son derece alâkadar etmesi sebebiyle buna katkıda bulunma amacını dahi ileri sürmüştür. Kitabını dönemin Bizans, Venedik ve diğer Batı kaynaklarına dayanarak yazdığını ifade ederken "hârikulâde faciannın ıstıraplı safhalarını" neredeyse saat saat belirten Phrantzes / Francis, Dukas, Chalkokondyles gibi Bizans tarihçilerini esas aldığını belirtmiştir.

**Başlıca Eserleri.** *Des bractéates d'Allemagne. Considérations générales et classification des types principaux* (Paris 1873); *Les principautés franques du Levant, d'après les plus récentes découvertes de la numismatique* (Paris 1877); *Numismatique de l'orient latin* (Paris 1878); *Le trésor de San'a: Monnaies himyaritiques* (Paris 1880); *Sigillographie de l'empire byzantin* (Paris 1884); *Les îles des princes, la palais et l'église des blachernes, la grande muraille de Byzance, souvenirs d'orient* (Paris 1884); *Un empereur byzantin du X<sup>e</sup> siècle, Nicéphore Phocas* (Paris 1890, 1923); *Mélanges d'archéologie byzantine* (Paris 1895); *L'épopée byzantine à la fin du X<sup>e</sup> siècle. Guerres contre les russes, les arabes, les allemands, les bulgares; lutttes civiles contre les deux bardas. Jean Tzimiscés. Les jeunes années de Basile II, le tueur de bulgares* (969-989) (Paris 1896); *L'épopée byzantine à la fin du X<sup>e</sup> siècle. Second partie: Basile II, le tueur de bulgares* (Paris 1900); *L'épopée byzantine à la fin du X<sup>e</sup>*

*siégle. Troisième partie. Les porphyrogénètes Zoe et Théodora* (Paris 1905); *Soldats de Napoléon: Lettres du commandant coudreux à son frère, 1804-1815* (Paris 1908); *Soldats de Napoléon: Journal de route du Capitaine Robinaux, 1803-1832* (Paris 1908); *Récits de Byzance et des croisades* (I-II, Paris 1916-1922); *Jean de Châteaumorand, un des principaux héros français des arrière-croisades en orient, à la fin du XIV<sup>e</sup> siècle et à l'aurore du XV<sup>e</sup> siècle* (Paris 1919).

**BİBLİYOGRAFYA :**

*Mélanges offerts à Monseur Gustave Schlumberger*, Paris 1924, I, s. XVII-XXXI; Klaus-Peter Todt, "Schlumberger, Gustave", *Biographisch-Bibliographisches Kirchenlexikon*, Herzberg 1995, IX, 314-316; "En l'honneur de M. Gustave Schlumberger", *Byzantion*, I, Bruxelles 1924, s. 727-728; H. Grégoire, "Gustave Schlumberger", *a.e.*, IV (1927-28), s. 783-787; "Gustave Schlumberger", *Der Grosse Brockhaus*, Leipzig 1933, XVI, 699.



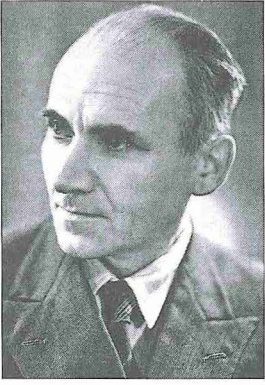
MUSTAFA AYDIN

**SCHNEIDER, Alfons Maria**  
(1896-1952)

Alman arkeologu  
ve İstanbul tarihi uzmanı.

Güneybatı Almanya'nın St. Blasien kasabasında doğdu. Liseyi bitirdikten sonra askere alındıysa da sağlığının elverişli olmaması sebebiyle Kasım 1917'de muaf tutuldu. 1918-1921 yılları arasında Freiburg Üniversitesi'nde Katolik teolojisi ve Yakındoğu dilleri okudu ve rahip olarak hayata atıldı. 1925'te rahiplikten ayrılıp hıristiyan sanatı üzerine doktora yaptı. Kendini tamamen arkeoloji-sanat tarihi araştırmalarına vererek Roma ve Sisam adasındaki eski eserler, Tiflis ile Toki arasındaki eski Archaeopolis şehri harabeleriyle ilgili çalışmalar yaptı. Daha sonra araştırmalarını Filistin'de yürüttü, İstanbul ve İznik'teki tarihî eserlerle ilgilendi. 1934'te Freiburg Üniversitesi'nde öğretim üyeliğine başladı ve 1938'de doçentliğe yükseldi. Ertesi yıl Göttingen Üniversitesi'ne geçti; arkasından kısa bir süre için Romanya ve Yunanistan'da askerî tercüman kadrosunda görevlendirildi. 1942'de İstanbul'daki Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün başkan yardımcılığına tayin edildi. Ancak 1944'te Türkiye'nin Almanya ile ilişkilerini kesmesi üzerine Göttingen Üniversitesi'ne geri döndü ve aynı yıl içinde profesör oldu.

Schneider, II. Dünya Savaşı'nın ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde Bizans sanatı okutması için yapılan öğ-



Alfons  
Maria  
Schneider

retim üyeliği teklifini kabul ettiyse de o yıllarda Ankara ve İstanbul üniversitelerinde bazı Alman öğretim üyelerinin görevlerine son verilmesini isteyen bir kampanyanın açılması yüzünden sözleşmeyi imzalamaktan vazgeçti. Bir süre sonra Münih Üniversitesi onun için Bizans sanatı kürsüsü kurup tayinini yaptı, fakat ömrü vefa etmediğinden bu görevine de başlayamadı. 4 Ekim 1952 tarihinde ekip arkadaşlarıyla birlikte araştırma yaptıkları Suriye'nin Rusâfe şehrine giderken trende geçirdiği mide kanamasından öldü. Cenazesi Halep'te Fransiskan rahiplerinin şapeline gömüldü. Ölümünden sonra kız kardeşi Valeria Schneider büyük bir koleksiyon oluşturan kütüphanesini Freiburg Üniversitesi'ne devretmiş, özel mektupları da Göttingen'de yayımlanmıştır.

Schneider, İznik'teki tarihî surların rölevelerini hazırlamış, ayrıca buradaki Roma ve Bizans dönemi eserlerini inceleyerek kitap halinde yayımlanmıştır. İstanbul'un eski eserleri hakkında çok önemli araştırmalarda bulunmuş, kazılar yapmış ve bunlara dair birçok kitap ve makale yazmıştır. İstanbul'daki çeşitli mekânlar ve eserler üzerine yaptığı araştırmalar yanında Bizans eserlerine dair büyük çaptaki çalışmasında şehrin bir planını hazırlamış ve bu eserleri plan üzerinde göstermiş, bir başka kitabında Bizans yapılarından çevrilen camii ve mescidleri tesbit etmiştir. Bruno Meyer-Plath ile beraber gerçekleştirdiği bir diğer önemli çalışmada şehrin kara tarafındaki surlarını incelemiş ve bölümler halinde surların fotoğraflarını derlemiştir. Schneider, M. Braun ile birlikte İstanbul'un fethiyle ilgili az tanınmış bir Rus kaynağı olan Nestor kroniğini yayımlamış, İstanbullu Rumlar'dan İsaak Miltiadis Nomidis ile beraber Galata hakkında hazırladığı kitapta semtin büyük bir planını yaparak Bizans ve Türk devirleri eserlerini planda göstermiştir.

**Eserleri.** Sayısı 200'ü bulan eserlerinin elli beş kadarı kitap tahlili ve tenkit yazısıdır; bu yazılarında İstanbul'un tarihî topografyasına dair önemli notlar düşmüş, ilgi çekici uyarılarda bulunmuştur. Başlıca eserleri şunlardır: **1. Refrigerium, I Nach literarischen Quellen und Inschriften** (Freiburg 1928, doktora tezinin ilk kısmı). **2. Mittelmeer-Orient Fahrt, Reise nach Griechenland, Syrien, Palaestina, Aegypten und der Türkei** (Stuttgart 1930). **3. Die Landmauer von Konstantinopel, Zweiter Vorbericht über den Abschluss der Aufnahme 1929-1933** (Bruno Meyer-Plath ile birlikte, Berlin 1933). **4. Die Brotvermehrungskirche von et-tâbga am Genesarethsee und ihre Mosaiken** (Paderborn 1934). **5. Resimli Ayasofya Kılavuzu** (İstanbul 1935, yalnız Türkçe çevirisi ve anonim). **6. Byzanz, Vorarbeiten zur Topographie und Archaeologie der Stadt** (Berlin 1936). **7. Ein frühislamischer Bau am See Genesareth, Zwei Berichte über die Grabungen auf Chirbet el-Minje** (O. Puttrich-Reignard ile birlikte, Köln 1937). **8. Die Stadtmauer von Iznik (Nicaea)** (W. Karnapp ile birlikte, Berlin 1938). **9. Die Hagia-Sophia zu Konstantinopel** (Berlin 1939). **10. Die Grabung im Westhof der Sophienkirche zu Istanbul** (Berlin 1941). **11. Die Landmauer von Konstantinopel, Zweiter Teil, Aufnahme, Beschreibung und Geschichte** (Bruno Meyer-Plath ile birlikte, Berlin 1943). **12. Die römischen und byzantinischen Denkmäler von Iznik-Nicaea** (Berlin 1943). **13. Bericht über die Eroberung Konstantinopels, nach der Nikon-Chronik überetzt und erlaeutert** (M. Braun ile birlikte, Leipzig 1943). **14. Galata, Topographische Plan mit erläuterndem Text** (M. Is. Nomidis ile birlikte, İstanbul 1944). **15. Liturgie und Kirchenbau in Syrien** (Göttingen 1949). **16. Die Bevölkerung Konstantinopels im XV. Jahrhundert** (Göttingen 1949). **17. Die Kuppelmosaiken der Hagia Sophia zu Konstantinopel** (Göttingen 1949). **18. Das Regium sepulchrum apud comitatam zu Konstantinopel** (Göttingen 1950). **19. Mauern und Tore am Goldenen Horn zu Konstantinopel** (Göttingen 1950). **20. Die Memoria Apostolorum an der Via Appia** (Göttingen 1951). **21. Forschungen zur altchristlichen und byzantinischen Kunst 1939-1949** (F. Dölger ile birlikte, Bern 1952). **22. Die altchristliche Bischofsund Gemeindegemeindekirche und ihre Benennung** (Göttingen 1952).

Başlıca makaleleri de şunlardır: "Die vorjustinianische Sophienkirche" (*BZ*, XXXVI [1926], s. 77-85); "Neue Arbeiten an der Hagia Sophia" (*Archäologischer Anzeiger*, Berlin 1935, s. 305-312); "Das Serai des İbrahim Pascha am At Meidan zu Konstantinopel" (*RHSE*, XVIII [1941], s. 131-136); "Giovanni Teminis Ansicht von Konstantinopel" (*Jahrbuch des Deutschen Arch. Instituts*, LVII [Berlin 1942], s. 221-231; LIX-LX [1944-45], s. 79); "Die Bevölkerung Konstantinopels im XV. Jahrhundert" (*Nachrichten der Akademie der Wissenschaften in Göttingen* [1949], s. 233-244; Türkçe'si: "XV. Yüzyılda İstanbul'un Nüfusu", *TTK Belleten*, XVI/61 [1952], s. 35-48); "Regionen und Quartiere in Konstantinopel" (*Kleinasien und Byzanz*, Berlin 1950, s. 149-158); "Strassen und Quartiere Konstantinopels" (*Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts*, I [Berlin 1950, s. 131-139]); "Die Blachernen" (*Oriens*, IV/1 [1951], s. 82-120); "Yedikule und umgebung" (a.e., V [1952], s. 197-208) (eserlerinin muhtevası ve daha geniş bir listesi için bk. Eyice, XVI/64 [1952], s. 585-598).

#### BİBLİYOGRAFYA :

Tülay Yalçındağ, *Prof. Dr. Alfons Maria Schneider: Hayatı ve Eserleri* (yüksek lisans tezi, 1995), Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; Semavi Eyice, "Prof. Dr. Alfons Maria Schneider", *TTK Belleten*, XVI/64 (1952), s. 585-598; a.m.f., "Alfons-Maria Schneider", *İstanbul*, sy. 41, İstanbul 2002, s. 26-30; a.m.f., "Schneider, Alfons-Maria", *DBİst.A*, VI, 478-480; Fr. Babinger, "Alfons Maria Schneider", *ZDMG*, XXVIII (1953), s. 1-8; J. Kollwitz, "Alfons Maria Schneider", *BZ*, XLVI (1953), s. 267-269; W. H. Gross, "Verzeichnis der Wissenschaftlichen Druckschriften von A. M. Schneider", a.e., s. 269-275.



SEMAYİ EYİCE

#### SCHULTENS, Albertus

(1686-1750)

Hollandalı şarkiyatçı.

Groningen'de doğdu. Burada teoloji ve İbrânice öğrenimi gördü; Grekçe ve Latince okudu. Daha sonra Leiden ve Utrecht'te Keldânice (Ârâmice), Süryânice ve Arapça öğrendi. 1709'da teoloji doktoru, 1711'de papaz oldu. 1713'te Franeker'de İbrânice kürsüsüne tayin edildi. 1729'da Leiden Üniversitesi'ne geçerek Hollanda'nın İstanbul'daki eski elçilerinden Levinus Warner'den üniversiteye intikal eden Doğu el yazmalarının sorumluluğunu üstlendi. 1732'de aynı üniversitede Doğu dilleri profesörlüğüne getirilen Schultens her